

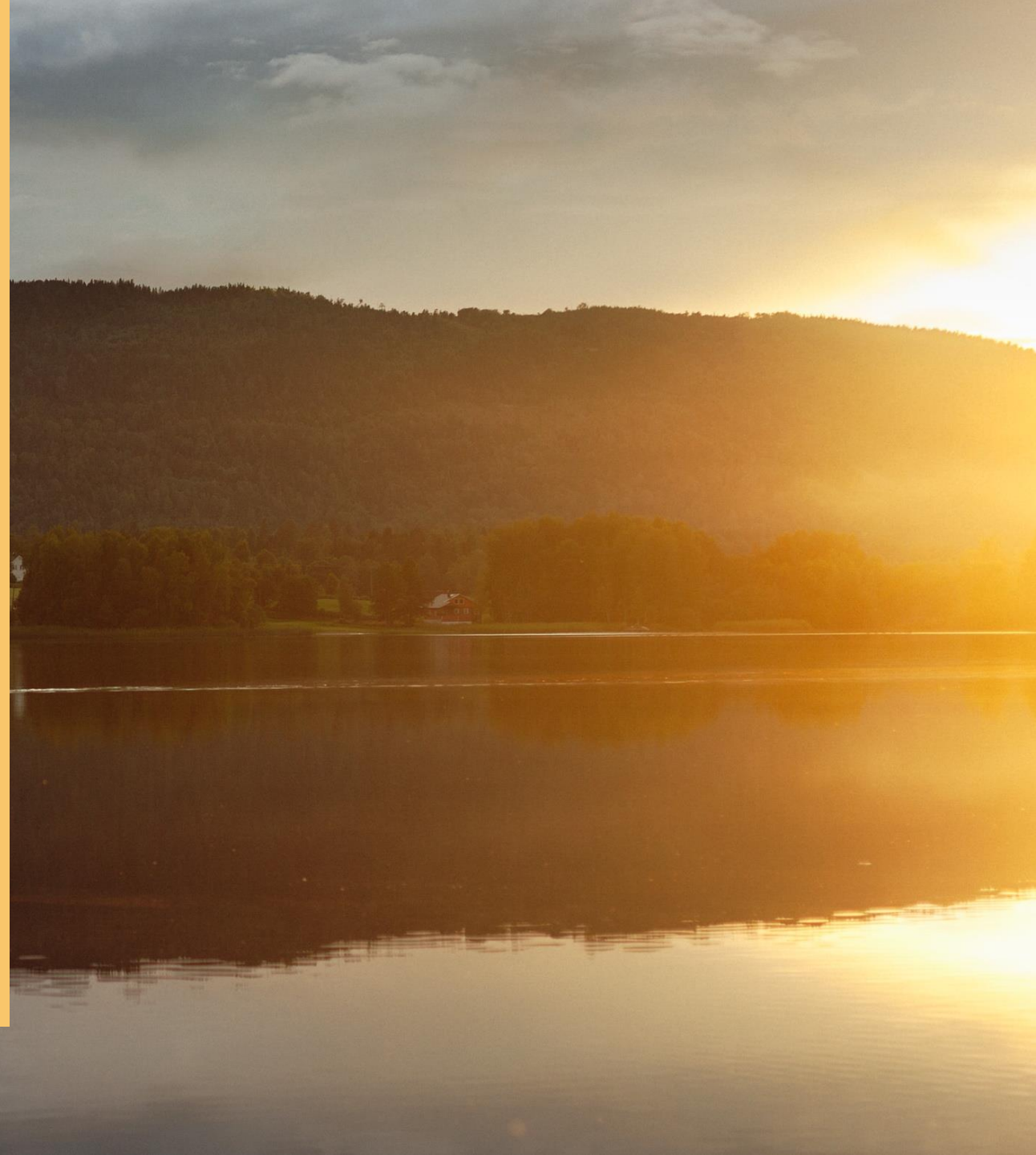


Executive Master of Management

Jobbet med miljørettet helsevern siden
2014

Fagkonsulent
Miljørettet helsevern, Helseetaten

Kollega: Ståle Grøthe





Tilsyn med skadedyrbekjempelser i skoler og barnehager i Oslo

Tilsynskampanje 2022



Resultater fra tilsynskampanje 2013

- ▶ 17 skadedyrbekjempelser i barnehager, barnehager, omsorgsboliger, studentboliger.
- ▶ 16 avvik og 8 anmerkninger
- ▶ Merparten av avvik på protokollføring og substitusjonsprinsippet
- ▶ Manglende avvikshåndtering og nabovarsling
- ▶ Et forbedringspotensialer i å gi informasjon til naboer hvor bekjempelsen gjennomføres.



Tilsynskampanje mot virksomheter i Oslo som tilbyr bekjempelse av skadedyr



Miljørettet helsevern
Rapport 2013

Formål med tilsynskampanjer

- ▶ Gjennomføres flere koordinerte tilsyn om samme tema innenfor en begrenset tidsperiode.
- ▶ Oppnås samlet sett en mer helhetlig vurdering av kvaliteten på områdene som revideres – Generalisere resultat
- ▶ Virksomheter som ikke har vært omfattet av tilsyn får nytteverdi av kampanjen.
- ▶ Tilsynskampanjer bidrar dessuten til mer enhetlig praksis og bedre kvalitet på tilsynene innenfor miljørettet helsevern.



Hjemmel og gjennomføring

- ♦ Bydelene og Helseetaten i Oslo kommune er delegert myndighet til å føre tilsyn jf. § 5-2 i forskrift om skadedyrbekjempelse.
- ♦ Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler
- ♦ Kommunen skal som tilsynsmyndighet for skadedyrsbekjempelser påse at disse gjennomføres i henhold til skadedyrsforskriften.



Inngangsporter for tilsyn med skadedyrbekjempelse

Liten oversikt over enkelte bekjempelser, bekjempere eller firmaer som opererer i kommunen

- ▶ Protokoller - Virksomheter og eiendomsforetak med mye skadedyrutfordringer
- ▶ Systemrevisjon - Skadedyrfirmaer med firmaadresse i kommunen
- ▶ Bekymring/ klage/ medieoppslag

Hensikten med tilsynskampanjen

- ▶ Få oversikt over skadedyrsutfordringer og bekjempelser
- ▶ Hvilke midler og metoder som blir benyttet ved bekjempelsen av skadedyr
- ▶ Om bekjempelsen utføres fagmessig korrekt og effektivt.

- ▶ Håper på at rapporten og oppfølging bidrar til bevisstgjøring og forbedringer i bransjen og blant oppdragsgivere.

Skadedyrbekjempelse i barnehager og skoler

- ▶ Det er viktig å iverksette forebyggende tiltak og bekjempelsestiltak når det er et skadedyrsproblem i barnehager og skoler- viktig samfunnsoppgave.
- ▶ Ofte anvendes pesticider i bekjempelsen av skadedyr.
- ▶ Mange pesticider er i selv i små mengder farlige for mennesker
- ▶ Barn og unge er mer sårbare enn voksne, både på grunn av sitt atferdsmønster og fysiologi.
- ▶ Små barn tåler mindre pesticider, dårlige evne til nedbryting og skille dem ut.
- ▶ Fysiologiske utviklingen kan påvirkes

Hvorfor skoler og barnehager

- ▶ Risikoen for helseskade gjør at barnehager og skoler har høy prioritet ved skadedyrtilsyn.
- ▶ Mye skadedyrbekjempelse
- ▶ Tilgang på dokumentasjon fra offentlige og private skole- og barnehageeiere
- ▶ Bred oversikt og bedre grunnlag for vurderinger og konklusjoner
- ▶ Resultatene får overføringsverdi til metodevalg for bekjempelser andre steder



Fagmessig korrekt og effektivt

- ▶ Protokollene skal beskrive alle tiltak som gjennomføres, vurderinger og begrunnelser knyttet til valg av tiltak og metoder.
- ▶ Også tiltak som oppdragsgiver selv utfører forebyggende.
- ▶ En skal ut fra beskrivelser i protokollen kunne vurdere at substitusjonsprinsippet er fulgt.
- ▶ Historikk og tidligere vurderinger og oppfølging som er relevant for det aktuelle besøket skal følge protokollene (løpende protokollføring).

Hva skal skadedyrprotokollene fortelle oss?

Tilsynet har omfattet bestemmelsene i Skadedyrforskriftens kap. 3:

- ▶ Hvem som kan utføre skadedyrbekjempelse
- ▶ Bruk av bekjempelsesmidler (substitusjonsprinsippet)
- ▶ (Meldeplikt)
- ▶ Nabovarsling
- ▶ Plikt til å føre protokoll, gi opplysninger og veiledning

Rapport skjema - Skadedyrbekjempelse

Skadedyrfirma	
Virksomhetens navn:	
Bekjemper:	
Tlf:	
E-post:	

Bekjempelsessted	
Oppdragsgiver:	
Type virksomhet:	
Kontaktperson:	
Tlf:	
E-post:	

Tilsynsmyndighet	
Bydel:	
Tilsluttet er utført av:	
Dato for tilsyn:	
Tlf:	
E-post:	

Påpekte avvik/anmerkninger

Avvik	<p>Eksempel:</p> <p>Avvik 1 Protokoll mangler relevante opplysninger og vurderinger.</p> <p>Avvik fra følgende myndighetskrav:</p> <p>§ 3-5 Fikst til å føre protokoll, gi opplysninger og veiledning</p> <p>Avvik 2 Substitusjonsprinsippet er ikke fulgt.</p> <p>Avvik fra følgende myndighetskrav:</p> <p>§ 3-2 Bruk av bekjempelsesmiddel</p> <p>Avvik 3 Bekjempelse er ikke utført av personer med gyldig godkjenning.</p> <p>Avvik fra følgende myndighetskrav:</p> <p>§ 3-1 Hvem som kan utføre skadedyrbekjempelse</p> <p>Avvik 4 Nødvendig nabovarsling er ikke gitt.</p> <p>Avvik fra følgende myndighetskrav:</p> <p>§ 3-4 Nabovarsel</p>
Anmerkninger	<p>Anmerkning 1</p> <p>Utelatelse av nabovarsling blir ikke begrunnet</p> <p>Anmerkning 2</p> <p>Det er ikke gitt tilstrekkelig informasjon til skolen/barnehagen</p> <p>Anmerkning 3</p> <p>Mangelfull eller feil merking av åtekasser</p> <p>Anmerkning 4</p> <p>Mangelfull dialog med oppdragsgiver</p> <p>Anmerkning 5</p>

Vurderinger

Protokoll	
Jf. Skadedyrforskriften § 3-5, 1. ledd	
Skadedyr:	
Metoder:	
Tidspunkt for tiltak:	
Skrives det løpende protokoll?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>

(Kartlegging, bekjempelse, kontroll)	Hvis nei, hva er mangelfullt:	
Inneholder protokollen tilfredsstillende informasjon om:	Anvendt middel	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	Kvantum	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	Metode	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	Resultat	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	Type skadedyr	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	Nabovarsel	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	Eventuelle skader	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	<small>(Skilletekster med fjernkalt, addelegerte av bygningsleder eller lignende)</small>	
	Ref. innhold i protokoll og informasjonsskriv til oppdragsgiver (vedlegg)	
Er valg av metode begrunnet i protokoll?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>	
Er fysiske og forebyggende tiltak beskrevet i protokollen?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>	

Verifikasjon av bekjempelse

Utføres bekjempelsen av godkjent skadedyrbekjemper?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>	Hvis nei, hva er mangelfullt:
	Ref. Liste fra Folkehelseinstituttet over godkjente skadedyrbekjempere	
Er det brukt kjemiske bekjempelsesmidler (gift)?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>	
Hvilke andre metoder er benyttet i bekjempelsen?		
	https://www.fhi.no/helthetpub/okadedyrbefredensforebygging-av-skadedyrangrep/bekjempelse-av-skadedyr/?term=&lc=1	
Hvilke fysiske og forebyggende tiltak inngår i bekjempelsen? Hvilken brukerveiledning er gitt?		
Er kjemiske bekjempelsesmidler utplassert slik at barn ikke kan komme i kontakt med disse?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>	Hvis nei, vurdering:
Er kjemisk bekjempelsesmiddel brukt forebyggende (før skadedyr er påvist)?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>	Hvis nei, vurdering:
Har bekjempelsen ført til ønsket resultat?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>	Hvis nei, vurdering:
Samsvarer bekjempelsen med beskrivelsen i protokoller og avtale?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>	Hvis nei, vurdering:

Ivaretagelse av substitusjonsprinsippet

Jf. Skadedyrforskriften § 3-2

Substitusjonsprinsippet (§3-2 i forskrift om skadedyrbekjempelse) sier: "Den som gjennomfører skadedyrbekjempelse plikter å bruke det middel og den metode som gir minst skadevirkninger på miljø og helse og som kan føre til ønsket resultat". Dette inkluderer regelen om at pesticider (kjemiske bekjempelsesmidler) aldri skal benyttes til å forebygge mot skadedyr. F.eks. er det ikke tillatt å plassere gift i åtestasjoner mot rotter uten at rotter faktisk er observert. Det er heller ikke tillatt å utplassere kjemiske bekjempelsesmidler slik at barn enkelt kan komme i kontakt med disse. F.eks. er det ikke tillatt å ha slike midler i sandkasser.		
Anses substitusjonsprinsippet ivarettatt?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>	Hvis nei, vurdering:
		Ved tvil, kontakt Helseetaten eller fh@skadedyr.no

Nabovarsel og opplysningsplikt til oppdragsgiver

Jf. Skadedyrforskriften § 3-4 og 3-5, 2. ledd

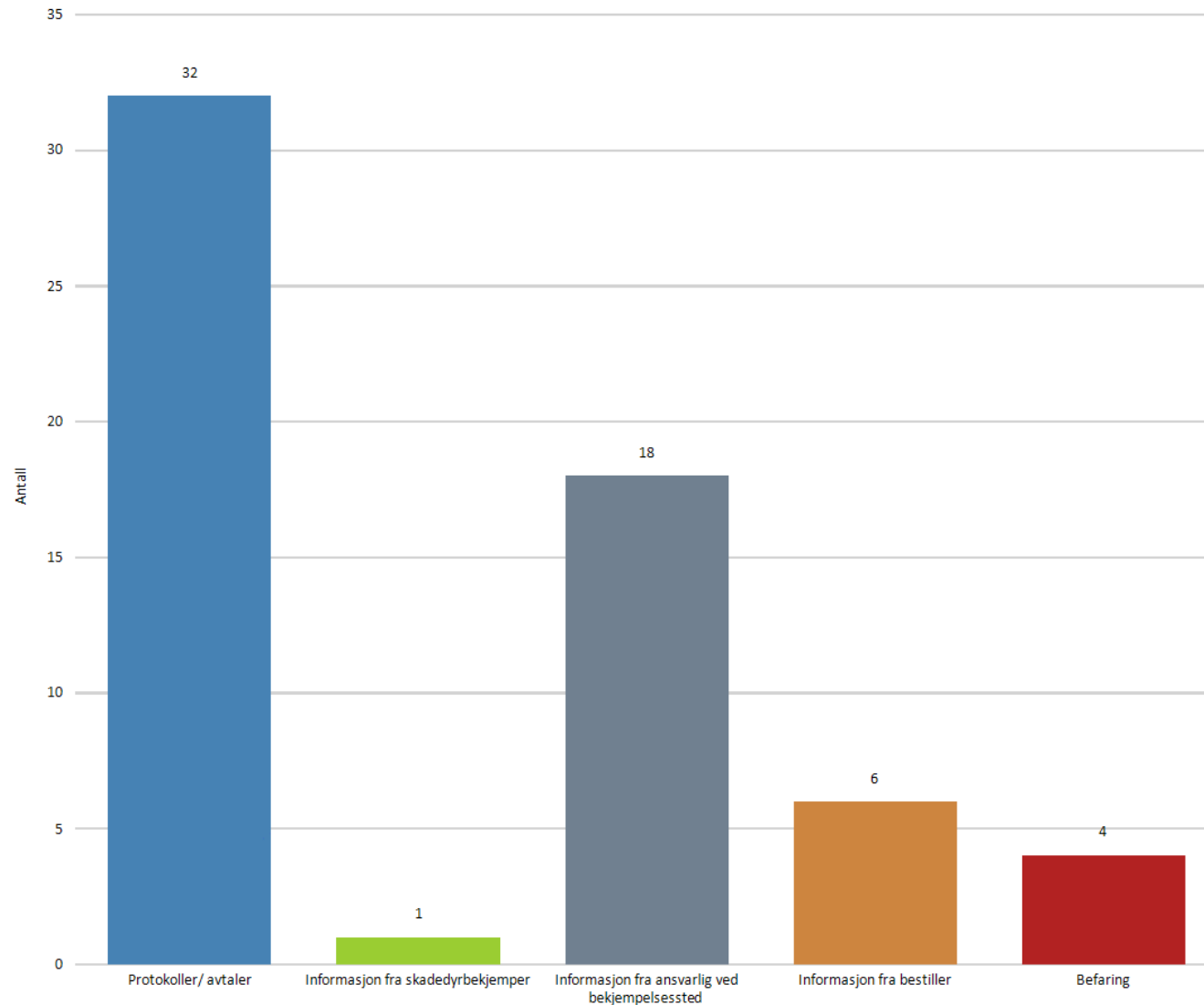
Har brukere av virksomheter der det har foregått bekjempelse, fått tilfredsstillende informasjon?	Forholdsregler etter bekjempelse	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	Kontaktinformasjon til Giftinformasjonssentralen	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	Navn og kontaktinformasjon til ansvarlig skadedyrbekjemper og firma	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	Er informasjonen videreformidlet til foresatte	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>
	<small>(Jf. forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.)</small>	
	Ref. innhold i protokoll og informasjonsskriv til oppdragsgiver (vedlegg)	
Er det utført tilfredsstillende nabovarsling (mht. innhold og mottakere)?	Ja <input type="checkbox"/> Nei <input type="checkbox"/>	Hvis nei, hva er mangelfullt:
		Jf. merknader til skadedyrforskriften § 3-4

Andre kommentarer/vurderinger

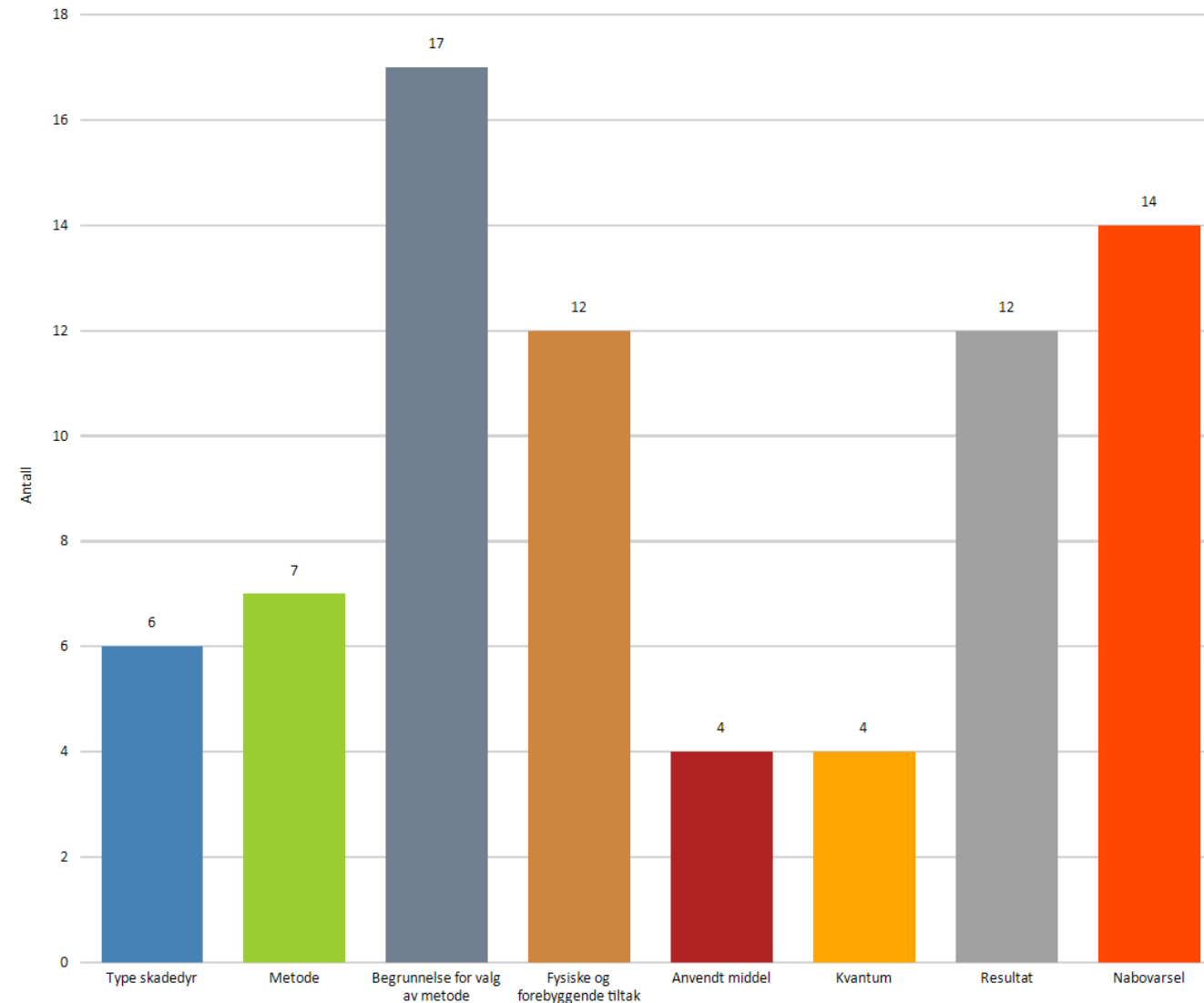
Rapport skjemaet sendes som vedlegg med tilsynsrapport til skadedyrfirma/bekjemper.

Slutten av dokumentet

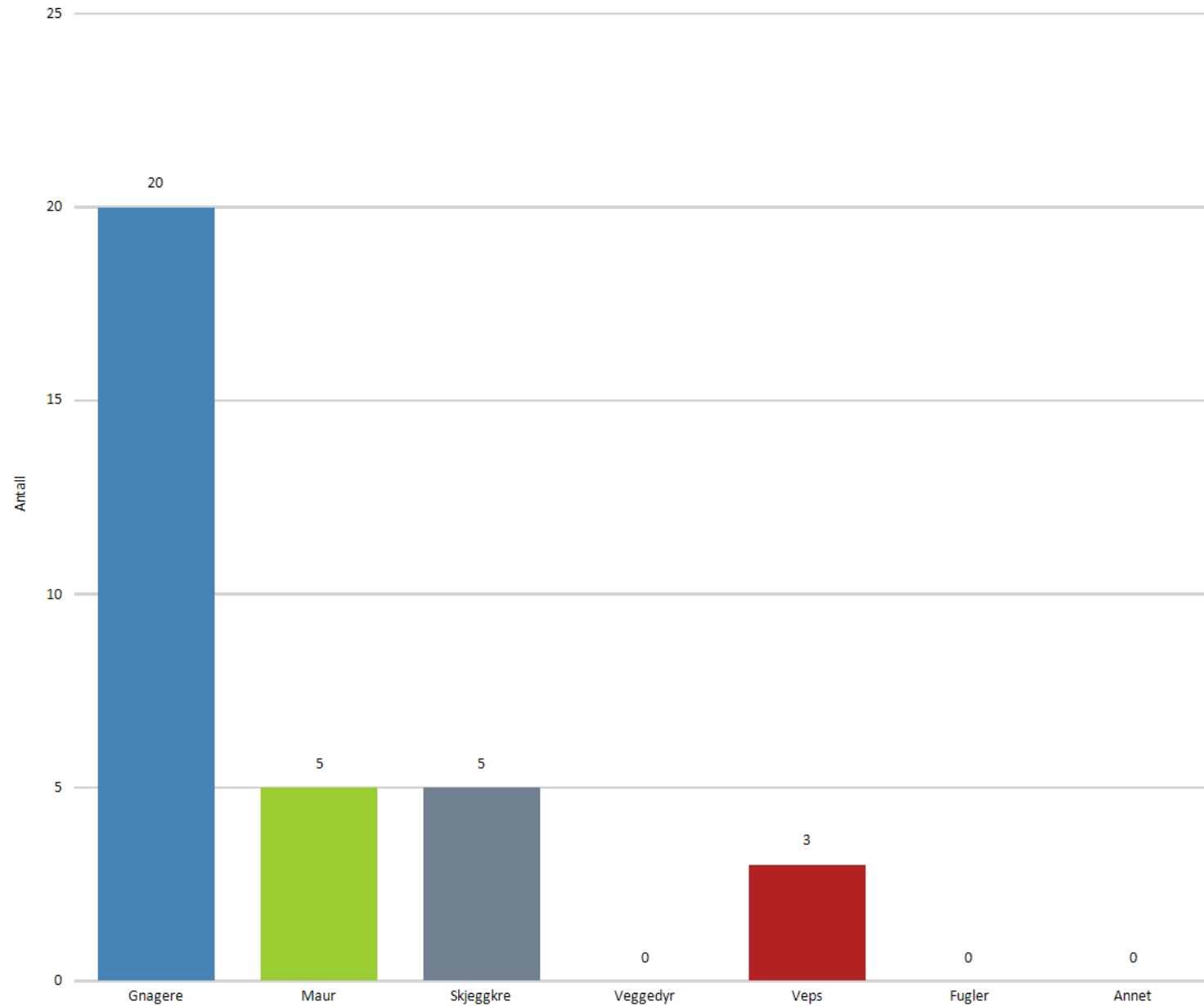
Hvilke kilder er lagt til grunn for tilsynet?



Følgende punkter er mangelfullt beskrevet i protokoll:



Skadedyr?



Eksempler på funn 1

- ▶ Det er ikke godt nok begrunnet hvorfor man bruker kjemiske bekjempelsesmidler i en barnehage. I følge barnehagens styrer ble det sist observert rotter i barnehagen sommeren 2020. Det fremkommer ikke i protokoll at andre forebyggende tiltak er prøvd ut.
- ▶ Rapporten sier ikke noe om det er observert skjeggkre ved dette andre besøket og det er ikke beskrevet hvorfor det er valgt å legge ut forgiftet åte i flere omganger. Det er heller ikke beskrevet hvorfor det er valgt å øke mengden forgiftet åte som legges ut ved dette andre besøket.
- ▶ Det er svært lite informasjon i protokollen. Det er ikke tilstrekkelig med opplysninger i protokollen til å kunne si at substitusjonsprinsippet er ivaretatt.

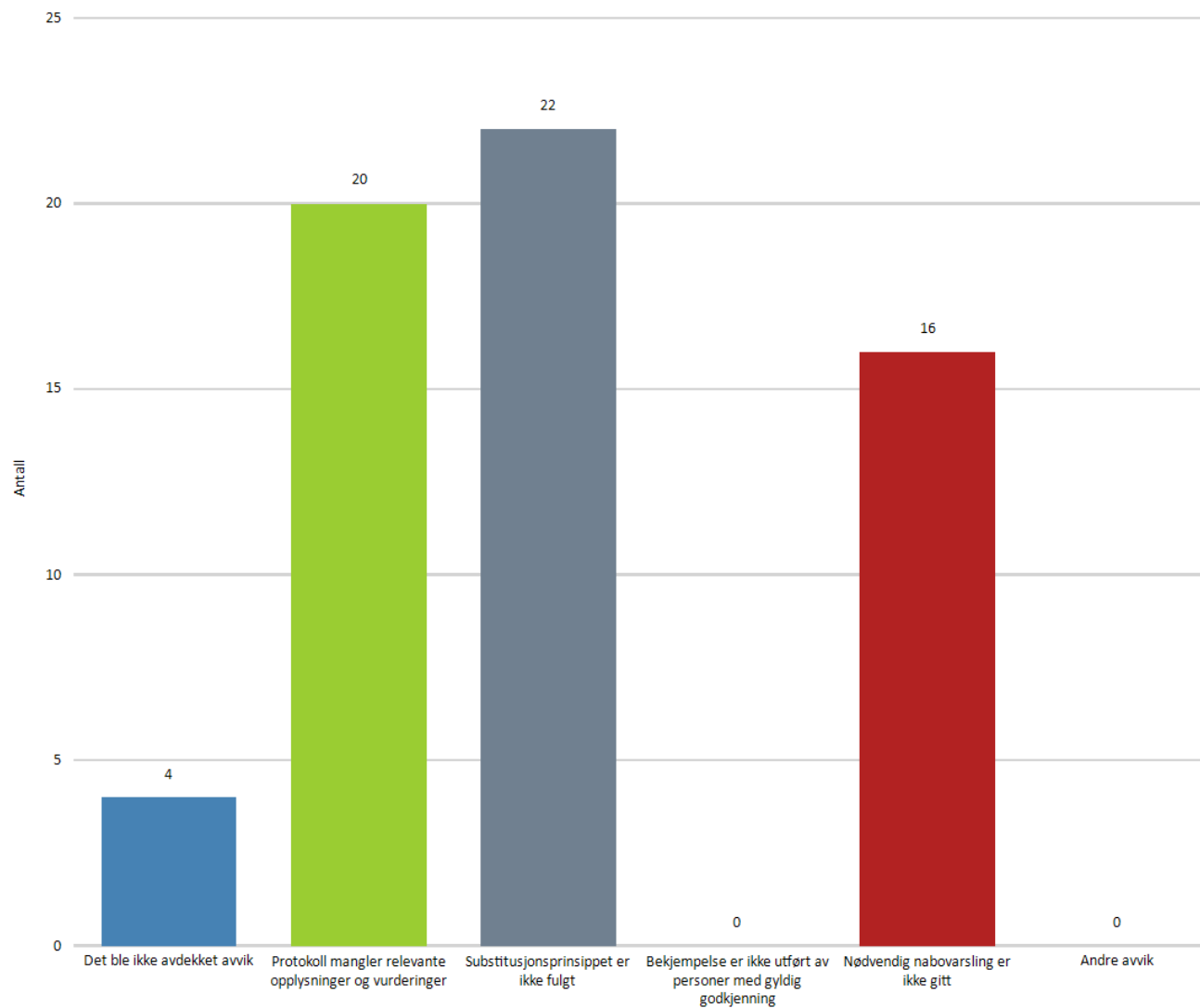
Eksempler på funn 2

- ▶ Det er ikke begrunnet godt nok hvorfor det er benyttet kjemisk bekjempelsesmiddel før andre metoder er utprøvd. Bruk av kjemisk middel fremstår å ikke ha til hensikt å bekjempe skadedyret, men for å observere aktivitet i plenen.
- ▶ Protokoll nevner at "veps er tatt enkeltvis" på utsiden av barnehage m/kjemisk bekjempelsesmiddel, nødvendigheten av dette er ikke begrunnet da bol ikke er funnet. Protokoller inneholder standardtekster som sier lite om hva som egentlig er blitt gjort.
- ▶ Maur er en del av naturen utenfor barnehagen, og at de kommer inn i blant må man regne med. Det er ikke beskrevet et problem med at kolonien er etablert innendørs i barnehagen, og tuen er ikke lokalisert. Her burde bekjempelsen ha startet med forebyggende tiltak (tetting av sprekker/hull og fjerning av matkilder som lokker mauren inn). Det å strø maurgift utendørs i en barnehage som vender ned mot Akerselva er mildt sagt problematisk.

Eksempler på funn 3

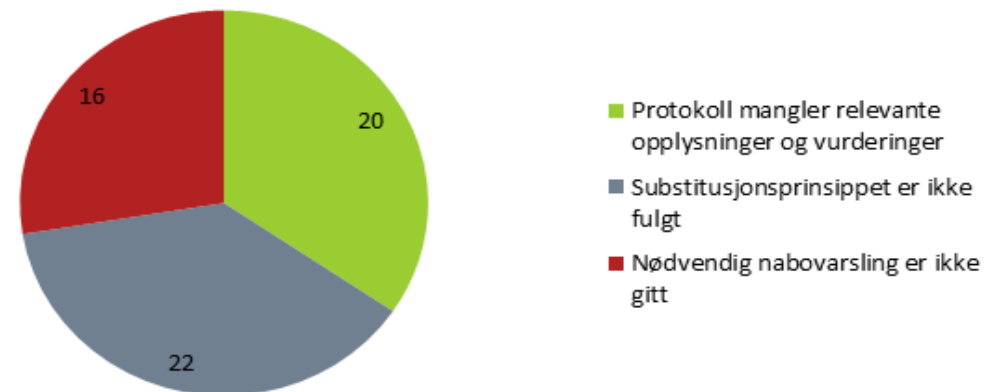
- ▶ Kjemiske bekjempelsesmidler benyttet over tid har ikke gitt ønskede resultater. Andre bekjempelsesmetoder er ikke vurdert.
- ▶ Substitusjonsprinsippet anses ikke ivaretatt fordi det ikke er godt nok begrunnet hvorfor man benytter kjemiske bekjempelsesmidler i en barnehage. Skadedyrbekjemper anser i følge rapporten at det er den mest hensiktsmessige bekjempelsesmetoden da det er kontinuerlig aktivitet av smågnagere i området. Andre giftfrie metoder er ikke vurdert.
- ▶ Det ble brukt kjemiske bekjempelsesmidler i barnehagen fram til juni 2021-uten å ha forsøkt andre tiltak. I juni 2021 gikk de over til klappfeller med begrunnelse at kjemiske bekjempelsesmidler ikke skal brukes i barnehager.

Avvik som er avdekket:



Avvik – oppsummering av kampanjen

- ▶ **Substitusjonsprinsippet er ikke fulgt.** Unødvendig bruk av gift og manglende fokus på gjennomføring av forebyggende og fysiske tiltak (22 avvik)
- ▶ **Protokoller mangler relevante opplysninger og vurderinger.** Mest forekommende er manglende begrunnelse for valg av metode, manglende vurdering av fysiske og forebyggende tiltak og resultat, samt manglende begrunnelse for ikke å varsle/ informere om bekjempelsen (20 avvik).
- ▶ **Nødvendig nabovarsling er ikke gitt.** Barnehagen har ikke mottatt nødvendig informasjon om bekjempelsen og manglende varsling der bekjempelse kan være e risiko for omgivelsene utenfor (16 avvik)



Avvik - Substitusjonsprinsippet er ikke oppfylt

- ▶ Ved 24 av 32 bekjempelser er det benyttet pesticider.
- ▶ I mange av disse bekjempelsene er det ikke vurdert eller gjennomført forebyggende eller fysiske tiltak.
- ▶ Det er eksempler på at pesticider benyttes som kontinuerlig behandling (forebyggende) og der aktivitet av skadedyr ikke tilsier behov for bekjempelse.

Avvik - Protokoller mangler relevante opplysninger og vurderinger

- ▶ Mangelfull begrunnelse for valg av metode og vurdering av resultat.
- ▶ Ofte benyttes standardtekster som ikke viser hvilke vurderinger som er gjort knyttet til aktuell bekjempelse.
- ▶ Vurderinger og gjennomføringer av fysiske og forebyggende tiltak er mangelfullt beskrevet.
- ▶ Protokoller mangler begrunnelse for når nabovarsling ikke er ansett som nødvendig.
- ▶ Det føres i liten grad løpende protokoll slik at historikken og tidligere vurderinger fremkommer.

Avvik - Nødvendig nabovarsling er ikke gitt

- ▶ For en stor del handler dette om at det ikke er gitt tilstrekkelig informasjon til barnehagen.
- ▶ Mange barnehager er ikke kjent med pågående bekjempelse, faresignaler og forhåndsregler som må tas.
- ▶ I andre tilfeller er det vurdert at varslingen er utilstrekkelig i forhold til at området også benyttes av nærmiljøet enten det foregår bekjempelse på eller i tilknytning til barnehagens uteoppholdsarealer.

Generell vurdering

- ▶ Stor utvikling og forbedring i utøvelsen av skadedyrbekjempelser , bedre og mer skånsomme metoder.
- ▶ Inntrykk av at det i større grad benyttes giftfrie metoder, og mer selektiv og trygt der det blir brukt.
- ▶ Opplever stort fokus på forbedringsarbeid med opplæring, metodebruk og internkontroll i skadedyrvirksomhetene.
- ▶ Det er mange bekjempelser i barnehager og det benyttes fortsatt gift i mange – mot gnagere. Anses være brudd på substitusjonsprinsippet.
- ▶ Protokollføring – et generelt stort forbedringspotensial (planlegging, gjennomføring og vurderinger for valg av tiltak og metode).
 - Bevisstgjøring og erfaringsoverføring blant bekjempere og fra oppdragsgivere.

Myndighetens oppfølging etter tilsyn

- ▶ Tilsynsrapporter til de enkelte skadedyrfirma basert på tilsynene med enkeltbekjempelser.
- ▶ Tilbakemelding på tilsynsrapport med plan for korrigerende tiltak for påpekte avvik og med rimelige tidsfrister for gjennomføring.
- ▶ Tilbud om møte med skadedyrfirma. Begrenset myndighet når firma er tilhørende i en annen kommune. Evt. sanksjoner overfor enkeltbekjempelser rettet mot skadedyrbekjemper.
- ▶ Oppsummeringsrapport for tilsynskampanjen – **Samlerapport 2021/22**
- ▶ Vurdere møte med bestillere
- ▶ Samarbeid med FHI

Forventninger/resultat av tilsynskampanjen

- ▶ Vi oppfordrer alle virksomheter til å gjennomgå rutiner og skjerper internkontroll med virkning i hele organisasjonen.
- ▶ Oppsummeringsrapport etter tilsynskampanjen distribueres til bransjeforeningen- (*legges ut på websiden?*)
- ▶ Arbeide for økt bestillerkompetanse blant barnehage- og skoleeiere
- ▶ Økt bevissthet og delaktighet i barnehager og skoler om skadedyrbekjempelser.
- ▶ FHI vil revidere veiledningsmateriale og vurdere å foreslå endringer i forskriften.
- ▶ Håper på lavere terskel for skadedyrsbekjempere til å ta kontakt med helsekonsulenter i Oslo kommune for råd og veiledning.

Takk for meg!

E-post:

Madeleine.nordlund@hel.oslo.kommune.no

